

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:2

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroe, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Drukkers-Uitgevers:
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Naar een nieuwe psalmberijming? II. — Uit de Schrift: Op het Feest. (Matth. 26:2). — Kerkelijk Leven: Prof. Hepp over de ziel. II. Citatenspel? Of oproep tot voorzichtigheid? Van een Gen. Synode en meeningsverschillen. — Even Parkeeren: Slapende geloovigen. — Pop. Wet. Schetsen: „Het Proces tegen Jezus van Nazareth.” II. — Lit. en Kunst: Boekenboek. — Geestelijke Adviezen: „In of van het Verbond”. III. — Het Boek v. d. Week: Chineesche immigranten in Nederland. — Opvoeding en Onderwijs: Uit Amerika. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Naar een nieuwe psalmberijming?

II.

Op veel van wat Ds Hasper in ons vorig nummer opgemerkt heeft, kunnen wij zwijgen; omdat het onze volle instemming heeft. Vóór wij daarom in eigenlijken zin van wal steken, moge ons een uiting van oprechte blijdschap uit de pen over de prettige manier van bespreking, over de aanraking op verscheiden punten tusschen Ds Hasper's meening en de mijne, en over het feit, dat een zóó gewichtige vraag, als Ds Hasper stelde, in ons blad aan de orde komen kan, mede onder diens eigen medewerking. De vraag n.l., of niet óók het leven der Gereformeerde Kerken gediend is door de psalmbewerking van Ds Hasper, en of niet „haar krachtige medewerking” noodig is daartoe, dat straks „een nieuw Psalmgezag door de wereld zal gaan”. Het hier gebezigde woord „medewerking” preciseerd deze laatste vraag natuurlijk; in het verband der woorden wil zij ons blijkbaar verzoeken, positie te nemen ten aanzien van het vraagpunt, of deze bepaalde arbeid van Ds Hasper niet daartoe voor het minst de aanleiding worden kan.

De vraag zelf acht ik belangrijk, en Ds Hasper's bundel ernstig genoeg, om in een puntgewijze beantwoording van Ds Hasper's opmerkingen er nader op in te gaan.

Wat Ds Hasper's inleidende opmerkingen betreft: hij stelt vast, dat „deze psalmberijming een nationaal werk wil zijn”. „Zij is niet in opdracht van een bepaalde kerk of ten behoeve van een bepaalde kerk geschreven. Gehoopt wordt, dat zij praktisch aanvaard zal worden door alle Nederlandsch sprekende Christenen. Eerst in gezinnen, scholen, verenigingen; daarna wellicht in den eeredienst”.

Het is er ver vandaan dat ik op de door Ds Hasper gevolgde procedure eenige captie zou maken, zelfs niet uit een oogpunt van immanente critiek. Voor mijzelf geloof ik, dat een psalmberijming nimmer tot „nationaal werk” worden zal, zonder voorafgaande officiële bemoeiing van kerkelijke instanties.

Wanl de natie zelf zingt geen psalmen; en al zou de overgrote meerderheid van „volksgevoelen” ook de psalmen Davids weer gaan zingen, dan ware dat gezang nóg niet nationaal in den door Ds Hasper bedoelden zin. Hij heeft het zelf gevoeld: de eeredienst zal zich van zijn bundel moeten bedienen en dan over een vrij breed kerkelijk front, in een of door telling, of door meting aanwijsbaar gebied van kerkelijk-instituutair gecumuleerd gezag, zal zijn bundel werkelijk „nationaal” mogen heeten.

En nu is de vraag maar, hoe men zoo iets zou kunnen bereiken in onze kerkelijke verhoudingen. Er zijn ongetwijfeld kerkelijke instituten, die men via „gezinnen, scholen, verenigingen” min of meer beïnvloeden kan. Er zijn er ook, die zulk een hoop

geenszins wettigen; er zijn — dit voeg ik erbij — verenigingen en scholen, en ook gezinnen, die van een nieuwen psalmbundel niet zelfstandig een volhardend gebruik zullen maken, tenzij eerst de stem der kerk in dezen gehoord is.

Tot deze laatste groep reken ik de Gereformeerde Kerken, in de onder haar toezicht staande scholen, en verenigingen, alsmede de overgrote menigte der in haar samenkomende gezinnen. Ik kan me natuurlijk daarin vergissen, maar voorshands geloof ik dat nog niet. Ik vermoed zelfs, dat binnen de Gereformeerde Kerken, en waarlijk niet daar alleen, de toestanden zich zóó hebben ontwikkeld, dat zelfs indien langs den weg der gewone kerkrechtelijke procedure een nieuwe psalmberijming was aanvaard, een golf van beroering over ons komen zou; en de verwekkers daarvan zullen slechts dan de hand op den mond en een wacht voor hun lippen leggen, indien ook in andere, confessioneel-aangrenzende instituten langs gelijken weg van kerkrechtelijke procedure tegelijkertijd hetzelfde resultaat van vervanging van den ouden bundel door een nieuwen mocht verkregen zijn. Voorloopig ziet het er niet naar uit, dat er gelijkijdig zulk een gelijkgezindheid te wachten is. Noch van de onder leiding van Ds G. H. Kersten staande groep, noch van de Carr. Gereformeerde Kerk verwacht ik, dat haar synodale klokkeuren in éénzelfde ure dezelfde tonen aan zal slaan als die der Gereformeerde Kerken. Eerder is te verwachten, dat zij, die de pluriformiteit „der” kerk hebben willen aannemelijk maken onder aanwending van het beeld van den geslepen diamant, die in verschillende facetten den éénen straal der waarheid in onderscheiden kleuren zich breken laat, het kunststuk zouden te praestereen krijgen van aan te toonen, dat het wraakgeschrei der ééne, en het koppen-tellend uiliteits-besluit tot voorshands niets-doen der andere kerkgroep, met een eventueel „ja” der derde inderdaad kleuren zijn van den éénen straal van kerkelijken geloofsmoed en wereldoverwinning door het geloof.

Ik geloof, dat Ds Hasper inderdaad niet veel anders heeft kunnen doen in de huidige situatie, dan hij heeft gedaan ter bereiking van zijn doel. Hij heeft wel met Roomsche instanties contact gehad, en het „evulgetur”¹⁾ en het „nihil obstat”²⁾ van die zijde verkregen. Maar dat is natuurlijk nog heel iets anders dan officiële aanwending voor liturgisch gebruik; het pantser, dat Rome tegen zólk een penetratie wapent, is smeedwerk van vele eeuwen. En wat de overige kerkengroepen betreft, zal niemand wel iets concreets verwachten in dezen in de allernaaste toekomst.

In het bepaalde verband van een en ander nu is het me niet geheel duidelijk, wat Ds Hasper bedoelt met de uitspraak van den apostel Paulus: „een ieder zie niet alleen op het zijne, maar ook op hetgeen der anderen is”.

Dit kan toch niet bedoelen, dat we, op weg, althans op zoek naar een andere psalmberijming, hebben heen te stappen over bezwaren, die van principiële aard zijn. Ds Hasper geeft trouwens aanstonds toe, dat hij in wat ik over zijn werk schreef, geen aanleiding vindt voor de onderstelling, als zou ik er anders over denken, dan hij, voor wat het gehoorzamen aan Paulus' woord betreft. Hij citeert Paulus' woord van daareven (Filipp. 2:4) in nauw verband met zijn gedachte, dat een nieuwe psalmberijming nationaal moet zijn. Maar indien nationaal — naar de boven aangeduide opvatting — beteekent: bruikbaar voor het grootst mogelijke aantal kerkelijke instituten van eenzelfde taalgebied, dan zal toch het kerkelijke domineren moeten. En „kerkelijk” wil dan zeggen: niet wat „in” de kerk is, doch wat „van” de kerk is.

1) Officiële verklaring; mag gedrukt worden (voor wat ons betreft).

2) Niets staat in den weg (aan publicatie); „geen bezwaar”.

Nu is er „in” de kerk veel ongehoorzaamheid, slordigheid, bijbelcritiek, en veel meer, dat zich het recht toekent, maar dan ten onrechte, om een beheerschend woordje mee te spreken ook in de inrichting van een voor liturgisch gebruik bestemde psalmberijming. We zwijgen nu maar van aesthetisme, en van veler onjuiste opvatting van den eeredienst als „darstellendes Handeln” (uiting van wat er in het „religieuze” gemoed geacht wordt te „leven”), zulks dan in tegenstelling met „wirksames” of „zwecksetzendes Handeln” (dat ook in den eeredienst een bepaald doel nastreeft, b.v. de verheerlijking van God, de opvoeding der jonge kerkleden, de getuigenis van het geloof, en wat dies meer zij; men denke bij deze onderscheiding aan Schleiermacher, over wiens onjuiste opvatting inzake karakter en beteekenis van den eeredienst Prof. Dr T. Hoekstra zoo uitnemend schreef in zijn „Gereformeerde Homiletiek”). Tegenover dit alles, dat dan helaas wel „in” de kerk, maar toch niet „van” de kerk is, en dat dus m.a.w. geen rechtstreeksche gehoorzaamheid aan de eigenlijke bevelen Gods inzake taak en roeping der kerk is, staat dan het geloof, en de gehoorzaamheid en de aanvaarding van de Schrift als Gods Woord. De aanvaarding ook van de Psalmen als Gods Woord. Al zóke zaken zijn „van” de kerk. En alle „zien op hetgeen der anderen is”, mag aan dit eigenlijke kerkwerk geen afbreuk doen; Paulus heeft zijn woord immers geschreven tot de kerk zelf: het kan dus nooit tegen datgene, wat „van” de kerk is, strijden of pour besoin de la cause daaraan afbreuk doen. Zoodra de kerk met bewustheid voet zou geven aan de doorwerking van wat door de Schrift veroordeeld wordt, zondigt zij juist tegen Paulus' bovengemelde vermaning; deze wil immers, dat „als oogmerk van zoeken en doen gesteld wordt het heil van den ander, en daaraan eigen persoon en begeeren en arbeiden als middel dienstbaar gemaakt, en daarvoor opgeofferd wordt” (Prof. Greijdanus, op Fil. 2:4).

Het heil van den ander. Maar niet zijn koppig volharden in wat de Schrift een kwaad noemt.

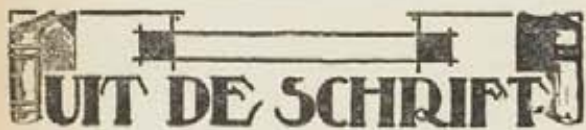
Ik geef Ds Hasper gaarne toe, dat men tegen Paulus' bevel, zóó verstaan, in overtreding kan zijn, wanneer men uit valsch conservatisme behoudt, wat eenmaal daar ligt (b.v. het staatscreatuur der oude berijming). Maar men kan er ook tegen zondigen, door terwille van andere, en dan tegenover de Schrift in ongehoorzaamheid levende instituten, water in den wijn te doen, ... en dan daarvan en daardoor te zingen.

Tusschen de twee hier dreigende gevaren in staande, kan men de vraag overwegen, of het nu zoo ten eenenmale vast staat, dat „een samenwerking van de kerken als zoodanig op dit gebied in Nederland ondenkbaar is”? Ds Hasper is van dat ondenkbaar-zijn overtuigd; ik nog niet geheel, al ben ik in vrees, en al geloof ik met hem, dat van een officiële-kerkelijke samenwerking in dezen niet vóór te hopen is. Er zijn echter tusschenwegen. Ik denk aan de bijbelvertaling. Als Ds Hasper gelijk had in zijn stellige bewering, dat „ALLEEN hetgeen uit particulier initiatief geboren wordt voor ieder aanvaardbaar is”, dan zou deze regel toch óók wel gelden van een bijbelvertaling. Maar men kan toch wel trachten, door benoeming van deputaten van bepaalde instituten te komen tot een voorzichtig en behoorlijk vrijlatend overleg, dat aan wat uit particulier initiatief geboren is, correcties aanbrengt, en het gecorrigeerde werk straks aan de kerkelijke beslissing zelf ter keuze overlaat. Ik weet het, het lijkt een luchtkasteel. En daarom wil ik er ook verder geen woorden aan verliezen. De vraag is voorshands slechts, of hetgeen thans uit particulier initiatief geboren is, binnen de Gereformeerde Kerken de door Ds Hasper gehoopte reactie wekken kan.

En dan moet ik in dezen maar aanstonds mijn meening zeggen. Zou Ds Hasper willen, dat ook de

Gereformeerde Kerken als haar reactie op zijn werk semi-officieel of officieel het zouden brengen op haar eigen kerkelijke pad (catechisaties, bemoeiing met verenigingsleven, etc.) dan vrees ik, dat de bezwaren daartoe te groot zullen zijn bij den bundel, zooals hij nu daar op onze tafelligt. Hoopt hij daarentegen, dat inderdaad door officieel kerkelijke bemoeienis, niet zonder ernstig rekening te houden met wat buiten de Gereformeerde Kerken leeft, het vraagstuk eener nieuwe psalmberijming in studie genomen zal worden (hetgeen ik, ondanks de groote bezwaren en zelfs ten spijt van de te verwachten onrust, niet alleen van „vriendenkringen”, maar ook van vele trouwe en hartelijk meelevende menschen, toch om vroeger reeds genoemde redenen zou loejuichen), dan geloof ik, dat zijn bundel — trots de bezwaren — wel zóó veel moois geeft inzake de teksten, dat zijn werk in contact met anderen veelszins vrucht kan dragen. De vruchten van dien arbeid zouden dan voor een niet zoo klein deel zelfs kunnen worden „ingedragen” in het eenige daarvoor in aanmerking komende „Jeruzalem”, d.w.z. in de kerk hier beneden. En ik denk daarbij direct aan de Gereformeerde Kerken. Voor een ander deel zal m.i. veel van Ds Hasper's werk móeten losgelaten worden.

Deze losgelingen was het, die mij zoo uitvoerig ook met het oog op latere mogelijkheden, over Ds Hasper's werk deed schrijven. En nu Ds Hasper het verlangt, wil ik ze ook gaarne tegenover zijn nadere „toelichting” handhaven. Wat dus nog te zeggen valt, komt hierna aan de orde. K. S.

Op het Feest.

„Gij weet, dat na twee dagen het Pascha is, en de Zoon des menschen zal overgeleverd worden om gekruisigd te worden”.

Matth. 26:2.

De hoogste Profeet en Leenaar heeft hier het woord en getuigt van Zijn uitgang, dien Hij zal hebben te volbrengen te Jeruzalem.

Van dat gezichtspunt moeten we de woorden zien, die de Heere hier heeft gesproken.

Het is profetie.

We bevinden ons ergens in de buurt van de Heilige Stad, misschien wel in een woning van het stedeke Bethanië, mogelijk ook op den weg van Jeruzalem daarheen. Doch we willen ons niet al te zeer bezighouden met de vraag naar de plaats waar, die toch niet bevredigend kan worden beantwoord, en die hier ook van ondergeschikt belang is.

Want niet om de plaats gaat het, maar om den tijd.

Het is twee dagen voor het viertien van een der groote Feesten in het Joodsche land: het jaarlijks wederkerende Feest van Pascha zal binnenkort weer worden gehouden, en daarvan gaat de Heere nu profeteeren.

Zijn woorden bevatten profetie.

Heel formeel genomen kan men het ook anders opvatten.

We kunnen alles, wat in dit vers volgt na het: „Gij weet”, daarvan laten afhangen. De zin zou dan zijn, dat ze weten, dat het met twee dagen Pascha is, en óók weten, wat er op dat Pascha met den Heere zal plaats hebben.

We geven de voorkeur aan een andere opvatting, waarbij het „weten” alleen betrekking heeft op de viering van het Feest, en het volgende een profetische voorzegging is, waarin de Heere zijn discipelen aankondigt, wat er op dit Pascha zal gebeuren: Het zal dit jaar een bijzonder karakter dragen.

Na twee dagen wordt de Zoon des menschen overgeleverd en gekruist.

Dat is één van de dingen, die de Heere te voorzeggen heeft, en zoo bereidt Hij de discipelen voor op wat zal komen.

Die hebben dat nodig.

Sinds het oogenblik, dat de verheerlijking op den berg plaats vond, heeft de Heere ook telkens weer tot hen gesproken over Zijn uitgang te Jeruzalem, maar voor het merendeel zijn die woorden langs hen heen gegleden.

Die waren wel hun ooren ingegaan, maar begrepen hadden zij ze niet, omdat ze feitelijk niet konden gelooven, dat er zoiets met den Heere kon gebeuren. Hij zou het wel te donker inzien.

Zoo kwam de tijd wel nader, maar de discipelen waren innerlijk nog zoo goed als onvoorbereid. En daarom mede profeteert Christus er nog eens van, opdat ze door die gebeurtenissen niet al te zeer worden overvallen.

Dat is niet alles.

Ook niet het voornaamste.

Want wanneer de Heere dat voorzegt, dan noemt Hij er ook uitdrukkelijk den dag bij, en wat er op dien dag in Jeruzalem aan de hand is: Gij weet, dat na twee dagen het Pascha is.

Dat noemt Hij er bij.

Niet zooveel. Niet anders, dan den dag, en dat die dag de dag is van het Pascha.

Maar dat is ook juist het punt, waarom het hier gaat, en daardoor wordt door den Heere aan Zijn overlevering en kruisiging een bepaalde kleur gegeven. Want daarmee gaat Hij die zetten in het raam van het Feest, dat op dien dag in Israël wordt gevierd. Daarmee staat Zijn lijden en sterven in verband.

Wat was dat Pascha dan, en wat was het aanknooppingspunt er van met des Heeren lijden en dood?

Och, dat Feest zelf is wel bekend.

Israël zal het straks vieren, als alle jaren is geschied: als eeuwen lang gebeurde, zij het ook met een kleine wijziging in het ritueel; de hoofdzak is toch onveranderd: Ze gaan straks een lam slachten, dat naar het voorschrift bereiden, en zoo gedenken aan de roemrijke bevrijding uit de macht van den Egyptischen tiran, die hen in knechtschap ten onder gebracht onderdrukte en deed dienen met ondragelijke lasten; ze zullen zoo tegelijk ook gedenken, hoe ze door den HEERE geleid als Zijn verlore volk de reis hebben aanvaard naar het land der vreugde en vrijheid huns Gods.

Maar zoo had dat Feest van Pascha een dubbele betekenis voor hen: Het was het Feest der natuurlijke en geestelijke vrijmaking van Israël, welke laatste symbolisch door de eerste werd voorgesteld.

Ook dat stond reeds in verband met Christus. Dat rustte reeds op hetgeen Hij zou komen doen als het Lam Gods, Dat de zonde der wereld wegneemt.

Thans is de Heere gekomen om dat werk, dat aan die bevrijding ten grondslag ligt, te verrichten; nu gaat Hij dat doen, waar het Pascha reeds heenwees: hetgeen door het de eeuwen door reeds gevierde Paascheest symbolisch voorgesteld werd en voorafgebeeld, wordt nu werkelijkheid.

Daarom zal het ook „op het Feest” gebeuren.

Die dag vormt een noodzakelijk element in dat werk des Heeren. Want anders zou het worden losgemaakt van de bedoeling, die het heeft: dan zou het geen Paaschewerk zijn.

En dat komt de Heere doen.

Zijn schaduw ging vooruit.

Nu komt Hij zelf.

Maar zoo, dat Hij aan die schaduw nog vast zit; daarvan kan Hij niet zoo maar los worden; daarbij moet het eene in het andere overgaan: Zijn werk van heden is de vervulling van het Feest. En daarom moet het heden ook op het Feest!

Dat was de dag.

Dat het vleeloos Lam geslacht werd,

En de losprijs aangebracht werd,

Der gevangen creatuur.

VAN RAALTE.

Prof. Hepp over de ziel. (II.)

Nadat mijn eerste artikel verschenen was, ontving ik onderstaand artikel van Ds J. M. Spier te 's-Graven-deel, met verzoek het te willen opnemen in „De Reformatie”. Aan dit verzoek voldoe ik gaarne. Tegenover de polemiek, die Prof. Hepp onder bijval van Prof. Dr H. H. Kuyper, tegen de zakelijke leeringen van broeders in eigen huis richt, past vooreerst geen beter wapen dan dat der concrete aanduiding zoowel van namen als van problemen. En daarom is het goed, als het gereformeerde volk hoort, waar het eigenlijk over loopt bij degenen, die door Prof. Hepp, zonder namen te noemen, worden bestreden.

Hier volgt het artikel van Ds Spier:

Een paar noodzakelijke kanttekeningen bij de jongste brochure van Prof. Hepp.

De tweede brochure van Prof. Dr V. Hepp uit de reeks „Dreigende deformatie” is verschenen onder de titel: „Het voortbestaan, de onsterfelijkheid en de substantiëleit van de ziel”.

Het is niet mijn bedoeling deze brochure hier in den brede te gaan bespreken. Dat zullen anderen wel doen.

Maar het zij mij vergund ons Gereformeerde volk te wijzen op een enkel zeer voornaam punt, dat in dit geschrift van Prof. Hepp niet wordt aangeroerd en dat toch van essentiële betekenis is in het onderhavig probleem.

Hoewel Prof. Hepp zich vleit in alles de „objectiviteit” te hebben betracht, moet dit toch op een cardinaal punt worden ontkend.

Immers, wat is het geval?

Prof. Hepp citeert in deze brochure o.a. dhr A. Janse, Prof. Vollenhoven en Prof. Dooyeweerd en spreekt op verschillende plaatsen het anathema uit over de calvinistische wijsbegeerte, die door de genoemde professoren geconcipteerd is.

Maar Prof. Hepp heeft vergeten vier dingen aan ons volk te vertellen, die niet hadden mogen vergeten worden, wanneer men de calvinistische wijsbegeerte wil onderwerpen aan het oordeel van het Gereformeerde volk.

Dit zijn de volgende vier feiten.

1. Ook de calvinistische wijsbegeerte spreekt van

„ziel”, maar bedoelt daar dan mee — in overeenstemming met de Bijbel — den mens als levende ziel (zie Genesis 2:7), d.w.z. den volmen mens met z'n „hart en leven” (zie onder 2), met z'n gaven en krachten, den mens in alle verbanden en verhoudingen, waarin God hem plaatste in z'n tijdelijk bestaan op aarde. Het gebruik van het woord „ziel” in deze zin is meer Schriftuurlijk dan de onder velen gangbare mening, dat de „ziel” zou zijn het „hogere”, het „goddelijke” in den mens. Deze laatste opvatting is afkomstig uit heidense wijsbegeerte, die in de tijd van kerkvaders en middeleeuwen in het christendom geïmporteerd is.

2. De calvinistische wijsbegeerte onderscheidt „hart en leven” bij den mens. Ook dit is echt naar het Woord van God. Onder het hart wordt dan verstaan het centrum van het ganse menselijk bestaan, waar de verhouding van den mens tot God bepaald wordt en waaruit z'n hele leven, z'n denken, voelen, liefhebben, geloven enz. voortkomt. Zeer duidelijk leren de beoelers van deze wijsbegeerte, dat het hart van den mens niet aan de tijdsorde onderworpen is; het hart gaat al het tijdelijke, het voorbijgaande, het vergankelijke, te boven. Om dit gevoelen met Schrift-plaatsen te staven, herinneren we aan de volgende Schrift-gegevens: uit het hart zijn de uitgangen des levens; m'n zoon geef Mij uw hart; schep mij een rein hart, o God; van binnen uit het hart der menschen komen voort kwade gedachten, overspelen...; een stenen hart en een vlezighart; God heeft den mens de eeuw (d.i. de eeuwigheid) in het hart gelegd; enz. enz.

Uit het hart als de religieuze wortel van het menselijk bestaan komt dus volgens de Heilige Schrift het „leven” voort, de „uitgangen des levens”. Deze levensuitgangen, functies genoemd, worden door de Schriftuurlijke wijsbegeerte nauwkeurig onderscheiden en onderzocht in hun eigen aard (sovereiniteit in eigen kring) en in hun samenhangen onderling. Deze functies, die in tegenstelling met het hart, wel aan de tijdsorde zijn onderworpen, zijn de volgende: getal, ruimte, beweging, organisch leven, gevoel, denken, geschiedenis, taal, omgang, oeconomisch leven, aesthetisch leven, rechtsleven, liefdeleven en gevoelsleven.

3. Een van deze functies is dus het gevoel, in de wetenschap genoemd het psychische. Dit psychische mag dus in geen geval met het „hart” worden verzeeld, en iemand, die zich de vraag stelt: leert de calvinistische wijsbegeerte wel de „onsterfelijkheid der ziel” mag zich op dat psychische niet blind staren en vergeten, dat het slechts een uitgang van het hart is. Dit doet helaas Prof. Hepp, die daarom in z'n oordeel zo bedroevend onbillijk is.

4. De positieve gedachten, die in het bovenstaande zeer kort zijn aangegeven, liggen heel dicht bij de levenspraktijk. Men denke bijv. eens aan een zeggwijze als deze: „veel gevoel en weinig hart”, waarin ook het psychische duidelijk van het hart als centrum van het bestaan wordt onderscheiden. Daar komt nog bij, dat deze onderscheiding goede dienst bewijst bij de karakterisering van verschillende tijdperken der geschiedenis. De periode vóór de Franse revolutie was overgevoelig, maar het hart der menschen leefde toen van den HEERE af. Zien we hetzelfde niet herhaaldelijk in de geschiedenis van het oude bondsvolk?

Indien Prof. Hepp daarom de vraag gaat stellen: wat leert deze wijsbegeerte omtrent de „ziel” van den mens („ziel” dan genomen in de zin van de onsterfelijkheid kern), dan eist de billijkheid, dat hij niet moet gaan onderzoeken wat Prof. Vollenhoven e.s. zegt van het psychische, maar wat de opvatting van laatstgenoemden is omtrent het hart des menschen. Had hij dit gedaan, en dit had hij behoren te doen, dan was z'n beschuldiging van afwijking der belijdenis in de pen gebleven; dan had hij ook het verwijt van „functionalisme” (d.i. de dwaling, die alleen maar met de functies rekent en het hart voorbijziet), niet neergeschreven, doch zich juist verblijd in het feit, dat de calvinistische wijsbegeerte sinds jaar en dag een hardnekkige strijd voert tegen alle functionalisme, dat met de Woord-openbaring in flagrante tegenspraak is.

Tenslotte nog iets over het „voortbestaan”, de „onsterfelijkheid” en de „substantie” van de menselijke „ziel”, maar dan verstaan in de zin van „hart”.

Geen enkele voorstander van de Schriftuurlijke wijsbegeerte heeft ooit dit voortbestaan geloofend. Prof. Schilder heeft er reeds op gewezen vorige week, dat de enige bewijsplaats, die Prof. Hepp aanvoert, juist het tegendeel bewijst. Het is ook niet te bewijzen om de eenvoudige reden, dat het niet waar is. Dhr A. Janse belijdt evengoed als ieder Gereformeerde, dat zowel de gelovigen als de ongelovigen na de dood voortbestaan. Dat weet ons volk, dat zijn publicaties gelezen heeft, zeer wel.

Aangaande het woord „onsterfelijkheid” hebben de personen, die door Prof. Hepp worden aangeklaagd, de vraag gesteld, of de strijd tegen de voorstanders van de z.g.n. „conditionele onsterfelijkheid” niet gemakkelijker wordt, wanneer men dit woord — alweer volgens de Schrift — los maakt van het „voortbestaan” en het dus slechts gebruikt in één betekenis, n.l. deel hebben aan het eeuwige leven, door Christus Jezus, die het Leven is. Daarom leren zij, dat alle menschen na de dood en na het eindoordeel blijven voortbestaan. Maar zij menen, dat het zuiverder is het voortbestaan van de ongelovigen, immers een voortbestaan in de eeuwige dood, niet aan te duiden met het woord „onsterfelijkheid”. En hiermee zijn ze in gezelschap van Dr A. B. Kuyper en Dr H. Bavinck. Zegt echter art. 37 der Nederl. Geloofsbelijdenis ook van de ongelovigen, dat ze „onsterfelijk worden”, dan bedoelt daarmee dit art., dat lichaam en ziel niet meer uiteengaan en dat God geen schepsel zal vernietigen, hetgeen we allen van ganser harte onderschrijven.

De gangbare theorieën over „substantie” zijn allemaal... functionalistisch, voor ons onbruikbaar, hetgeen Prof. Hepp zelf toestemt. Mocht Prof. Hepp een nieuwe theorie daaromtrent voordragen, waartegen dit bezwaar niet geldt, hij kan zich er van verzekerd houden, dat Prof. Vollenhoven e.s. deze met blijdschap zullen begroeten. Maar dan zal die nieuwe theorie hierin van

alle voorgaande niet meer... in zich... afgoderij... willen bew... Schrift en... Wie deze worden vo... van mense... lijke besch... en onze lie... 's-Gr.

Tot zoove... Met het... deze week... spreking...

Citatens

In „De... zijn meeni... in de rubr... met „cit... Kuyper St... van de „zi... heeft, en a... te willen... desverling... ik als red... Heraut” tr...

Ik heb... voor deze... daarvoor... voorbeeld... den niet h... chologie... gevraagd... tot voorzie... voorzichtig... (9 Febr., '... heeft ges... genoemde... Bavinck's... tuiging... scholastiek... der verm... Bavinck... gevege... hien, die c... prijsgaver... anderen... is voorges... lijn Bavi... voorzichte...

Maar... schap, en... schouders... zelf, zonde... gaarne na... te voren... van die s... af gehad... en ik zou...

Want h... geweest... den indru... Ds Veen... hetzij in... van den... Dr J. Wa... Dr D. H... de op Ba... critiseere... mijn mee... verstaan... rigens...

En pre... zien van... van die... Als me... tusschen... biedigd... meere... meeninge... Prof. Vo... en het v... helpt to... te wijze... heel ve... bedenke... omdat h... zijn wer... „afwijke... ook als... niet ha... Precies... nauwke... minolog... voor an... beteeke... niet los...

Het v... leden v... met nar... al vers... ik bedo... gelezen... „bron”... Prof. H... gen” h... het voe... gen” va...